

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Evaluation of 5th Grade Turkish Course Book with Regard to Teachers's Views

Hatice Dilek ÇAĞ²

Öz

Bu çalışmada öğretmen görüşleri alınarak 2017- 2018 eğitim ve öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5. sınıf Türkçe dersini yürüten 21 öğretmen ile görüşülerek yapılmıştır. Nitel desene göre tasarlanan araştırma verileri, uzman görüşü alınarak son şekli verilen görüşme formuyla elde edilmiştir. Öğretmenler tarafından yazılı olarak doldurulan formdaki veriler kodlama yapılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, geçmiş yıllarda hazırlanmış kitaplara göre içerik, kâğıt kalitesi, görsel unsurlar ve genel özellikler bakımından 5. sınıf ders kitabını, Türkçe öğretmenlerinin daha başarılı bulduğu belirlenmiştir. Diğer yandan; etkinliklerin programdaki kazanımlara ulaştırmadaki yetersizliği, dil bilgisi etkinliklerinin az olması ve dağınık şekilde kitaba yerleştirilmesi, ayrıca öğrencilerin kitabı zorunlu bir ders araç- gerecinden öte algılayamamaları araştırma sonucunda ortaya çıkan olumsuz görüşlerdir. Öğretmenler, Türkçe derslerinde çoğunlukla ders kitabını kullandıklarını belirtmelerine rağmen; kitaptaki dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği, ders kitabının tek başına yetmediği düşüncesi ve farklı soru tipleriyle öğrencileri karşılaştırmak amacıyla kaynak kitap kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sonuçlar doğrultusunda, kitapta yer alan dil becerilerine yönelik etkinliklerin programla uyumunun gözden geçirilmesi, yönergelerinin daha anlaşılır ve açıklayıcı hâle getirilmesi ve Türkçe dersinin ana malzemesi olan metin seçimlerine özen gösterilmesi tavsiye edilebilir. Ayrıca öğretmenlerin kaynak kitap kullanımlarını azaltmak için dil bilgisi etkinliklerinin arttırılması ve düzenlenmesi, soru tiplerinin çeşitlendirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, öğretmen görüşü, nitel araştırma

¹ Bu makale, 6-8 Aralık 2019 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen "Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu"nda sunulmuş sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, dilekcag@yandex.com, <https://orcid.org/0000-0002-3359-0284>

Abstract

This study aims to evaluate the 5th-grade Turkish coursebook used in the 2017-2018 academic year through teachers' views. The research was conducted in the 2017-2018 academic year by interviewing 21 teachers who teach Turkish to the 5th graders. The research data designed according to the qualitative pattern were obtained by means of the interview form finalized by taking expert opinion. The data in the form, filled out in by the teachers, were subjected to content analysis by coding. According to the results, it was determined that Turkish teachers found the 5th grade Turkish course book used in the mentioned year more successful in terms of content, paper quality, visual elements and general characteristics than the books prepared in previous years; however, the inadequacy of exercises in achieving the acquisition in the programme, having not enough exercises for grammar and scattered placement of these exercises, lack of various text types and literary texts, and students' perception of the book as nothing more than a compulsory course material are the negative opinions obtained in the research. Although the teachers mostly claimed to use the book in Turkish lessons, it was found that grammar activities provided in the book were inadequate, the book alone was not enough, and they used extra materials to diversify the question types that the students could learn. According to the results, it may be advised to review the compatibility of the activities related to language skills in the book with the curriculum, to make the instructions clearer, and to pay more attention to the selection of texts, which are the main materials of Turkish lesson. It can also be advised to increase the number of grammar activities and diversify the question types so that teachers will use fewer extra materials.

Keywords: Turkish course book, teacher's view, qualitative research

GİRİŞ

Her ülke kendi kültürel, tarihsel, sosyolojik gerçekliğini yeniden üretmek; ülke vatandaşlarının bireysel, ulusal ve evrensel değerlerle tanışmaları ve bunları benimseyip içselleştirebilmeleri için, artık kurumsal bir yapı halini almış olan eğitim süreçlerinden yararlanır (Yalınkılıç, 2014, s.4). Bireye istendik davranışlar kazandırmayı amaçlayan eğitim, uzak ve yakın hedeflerini okul tipi öğrenmede öğretim programları aracılığıyla gerçekleştirir. Bilginin hızla yenilendiği, teknolojik gelişmelerin arttığı 21. yüzyılda eğitim sistemlerinin yetiştirmek istediği insan tipi de farklılık göstermektedir. Hedeflenen insan tipi değişikçe öğretim programları değiştirilmekte, eğitimin hedeflerine göre güncellenmektedir. “Bir dersin öğretim programı; toplumun ve bireylerin ihtiyaçları, teknolojik gelişmelerin etkisi göz önünde bulundurularak, eğitim felsefesi, tarihi, sosyolojisi, psikolojisi gibi temellerden hareket ederek var olan programdaki sorunların çözümü için gözden geçirilir ve belirli kuramlara, modellere, bağlantılara, araştırmalara bağlı olarak yenilenebilir.” (Arı, 2016, s.236). Bu bağlamda 2005 yılından başlanarak 2015 ve 2017 yıllarında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda köklü değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Bu değişiklikler sadece öğretim programlarıyla sınırlı kalmamakta, öğretim programlarının belirlediği yaklaşımları, yöntemleri, amaçları, müfredatı ve ders kitaplarını da kapsayan geniş bir alana yayılmaktadır. Ders kitaplarıyla ilgili 2017 yılında biçimsel bir değişikliğe gidilmiş, öğretmen kılavuz kitapları kullanımdan kaldırılmış, öğrenci ders ve çalışma kitapları ise tek bir kitapta birleştirilmiştir. Ayrıca 2017 Türkçe Öğretim Programına uygun olarak 5. sınıf Türkçe ders kitaplarından başlanarak değişime gidilmiştir.

Ders kitapları, bireyleri akademik eğitime hazırlamayı ve onlara yaşamda gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan, bireyi zeka, bilgi ve estetik yönleriyle geliştirmeyi hedefleyen ve belli bir programa göre hazırlanmış öğretim araçlarıdır (Yalınkılıç, 2014, s.5). Demirel ve Kiroğlu (2019, s.2) ise ders kitabını; bir eğitim programında yer alan hedef,

içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali olarak tanımlanmaktadır. Tarihi milattan önceki kil tabletlere kadar dayandırılan ders kitapları, (Sülükçü, 2018; Kaya, 2006) eğitimde uygulanan programların amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Kaya, 2006, s. 80). Ders kitabı konularının öğretim programlarında yer alan içeriği kapsamı ve programda belirlenen hedefleri gerçekleştirici nitelikte olması gerekir (Demirel, 2011, s.36). Göçer (2008) de kolay ulaşılabilir olması sebebiyle tüm öğrenciler tarafından yaygın şekilde kullanılan ders kitaplarının; tema-metin uyumu, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel zenginliği gibi farklı yönlerden öğretim programında belirtilen kazanımlara ulaştırmada önemli bir araç olduğunu belirtmekte ve ders kitabının çok yönlü bir öğretim materyali olduğunu vurgulamaktadır.

Yalınkılıç (2014), iletişim araçlarının gelişimine rağmen ders kitaplarının geçmişten günümüze insanların öğrenme gereksinimlerini karşılama görevini üstlenmeye devam ettiğini açıklar. Bilgi ve iletişim teknolojileri her ne kadar hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da kullanılmaya başlasa da ders kitaplarının yerini tutmaya henüz aday değildir (Özdemir, 2019, s.3). Gelişen teknoloji ile birlikte öğretim ortamlarına dâhil olan etkileşimli tahtalar, tabletler ve çevrimiçi eğitim uygulamalarına rağmen; ders kitapları, ders araç-gereçleri içerisinde önemini korumaya devam etmektedir. Çiftçi ve Uzunyol'un (2019) çalışmasına katılan öğretmenlerin sınıf ortamında fiziksel koşulların etkileşimli tahtaları kullanmaya uygun olmadığını vurgulamaları, ders kitaplarının gelişen teknolojiyle birlikte hâlâ birincil ders aracı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Kaya (2006) sadece Türkiye'de değil, dünyanın genelinde eğitim uygulamalarında en çok yararlanılan ders gerecinin ders kitaplarını olduğunu belirtir. Benzer şekilde Kurt (2018) da sadece Türkiye'de değil dünyanın birçok ülkesinde ders kitaplarının birincil materyal olduğunu ve ders kitaplarına bağlı olarak derslerin düzenlendiğini açıklamaktadır. Ders kitapları öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencilerin neler öğreneceği, öğretmenlerin neler öğreteceği ve bu sürecin yürütmesinde nasıl bir yöntem uygulanacağını yol göstericisi olarak etkili bir kaynaktır, bu nedenle ders kitaplarının içeriği, teknik ve fiziksel özellikleri oldukça önemlidir (Atmaca-Ertok, 2006, s.318). Türkçe ders kitapları özelinde düşünüldüğünde ise Kolaç (2003) ana dilini iyi kullanma yetisinin öğrenme sürecindeki etkisine dikkati çekerek Türkçe ders kitaplarının diğer ders kitaplarından ayrı bir yerinin olduğunu ifade etmektedir.

Ders kitaplarının hedeflenen kazanımlara ulaştırmadaki temel materyal olması sebebiyle ders kitabıyla ilgili araştırmacılar çok sayıda çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaya konu olan MEB yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabıyla ilgili metin temaları ve türleri üzerine değerlendirme (Aytan ve Güneş, 2017), metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi (Türkben, 2018) ve hikâye edici metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi (Bozlak, 2018) gibi metinler üzerine çalışmalar yapılmıştır. Arslan ve Engin (2019) de 5. sınıf Türkçe ders kitabını; biçim, içerik, Türkçe ders programına uygunluğu gibi farklı yönlerden ele alarak öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmişlerdir.

Öğretmenler, öğretim programlarının uygulayıcıları oldukları için uygulamada aksayan yönleri veya uygulamaya olumlu yansıyan durumları en iyi gözlemleyecek, ortaya çıkaracak kişiler olduklarından bu çalışmada söz konusu kitabın öğretmen görüşleri açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. “Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanarak olgu ve olayları gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koyan bir araştırma türüdür.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41).

Araştırma Grubu

Araştırmada, incelemeye konu olan kitap MEB yayınlarına ait 2017 yılında yayımlanmış 5. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Bu çalışma evrenindeki katılımcıları, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde Türkçe derslerini yürüten öğretmenler oluşturmaktadır. Görüşme formları elektronik ortamda katılımcılara ulaştırılmıştır.

Araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde Türkçe derslerini yürüten 21 öğretmen katılmıştır. Çalışmada, katılımcılar Ö1, Ö2,Ö3 biçiminde kodlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Hizmet Süreleri	f	%
0-5 yıl arası	5	23,8%
5-10 yıl arası	5	23,8%
10-15 yıl arası	7	33,3%
15 ve üzeri	4	19,0%
Toplam	21	100,0%
Mezun Oldukları Bölüm	f	%
Türkçe Öğretmenliği	17	81,0%
Türk Dili ve Edebiyatı	4	19,0%
Toplam	21	100,0%
Görev Yaptıkları İller	f	%
İstanbul	8	38,1%
Ankara	4	19,0%
Bursa	3	14,3%
Amasya	1	4,8%
Erzurum	1	4,8%
Kahramanmaraş	1	4,8%
Tokat	1	4,8%
Çorum	1	4,8%
Toplam	21	100,0%

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, 2017 Türkçe Öğretim Programı'na uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabına ilişkin öğretmen görüşlerini almak amacıyla görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formları hazırlanırken Türkçe eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesi ve bir okutmandan görüş alınarak formlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Son şekli verilen formlar katılımcılara 2018 yılının Aralık ayında elektronik ortam üzerinden ulaştırılmıştır.

Mülakat formu 9 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular:

- 1) Ders kitabını ne sıklıkla kullanıyorsunuz?
- 2) Ders kitabının yanında yardımcı kaynaklar kullanıyor musunuz? Neden?
- 3) Ders kitabının 2017 Türkçe öğretim programına uygun olarak hazırlandığını düşünüyor musunuz? Neden?
- 4) Ders kitabını görsel düzen ve tasarım ilkelerine uygunluğu yönünden nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5) Ders kitabındaki hazırlık çalışmalarını faydalı buluyor musunuz? Neden?
- 6) Ders kitabındaki metin seçimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 7) Sizce ders kitabını öğrenciler nasıl algılamaktadır? Lütfen açıklayınız.
- 8) Daha önceki 5.sınıf Türkçe ders kitaplarıyla karşılaştırdığınızda bu kitabı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 9) Siz bu ders kitabının yazarı olsaydınız neleri değiştirirdiniz?

Verilerin Analizi

Verilen analizinde içerik analizi kullanılmıştır. “Veri setinde doğrudan görülmeyen, ancak kavramsal kodlama ve sınıflama yoluyla temaların ve temalar arası anlamlı ilişkilerin ortaya çıkarılması, analiz sürecinin temel işlevidir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.238). Öğretmenler tarafından doldurulan görüşme formu üzerinde kodlama yapılarak veriler içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda aşağıdaki görüşlere ulaşılmıştır:

Tablo 2. Katılımcıların Ders Kitabı Kullanma Sıklığı

Ders Kitabı Kullanma Sıklığı	f	%
Her Zaman	13	61,9%
Genellikle	4	19,0%
Sık Sık	2	9,5%
Ara Sıra	2	9,5%
Toplam	21	100,0%

Tablo 2 incelendiğinde; öğretmenlerin 13’ünün her zaman, 4’ünün ise genellikle ders kitabını kullandığı görülmektedir. Ders kitabını ara sıra kullananların oranı bir hayli düşüktür. Öğretmenlerin konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

Ö13: Her Türkçe dersinde kullanıyorum.

Ö3: Haftada iki saat.

Ö11: Genellikle her ders.

Öğretmenlerin ders kitabı kullanım sıklığınız sorusuna verdikleri cevaplara göre, Türkçe derslerinin ağırlıklı olarak ders kitabı ile yürütüldüğü görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Yardımcı Kaynak Kullanımı

Kaynak kullanım durumu	f	%
------------------------	---	---

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi

87

Yardımcı Kaynak Kullananlar	14	66,7%
Yardımcı Kaynak Kullanmayanlar	7	33,3%
Toplam	21	100,0%
Yardımcı kaynak kullanma gerekçeleri	f	%
Ders kitabının içeriğinin yetersizliği	7	50,0%
Dil bilgisi konusunda kitabın yetersiz olması	4	28,6%
Farklı soru tipleri ve etkinlikler sunma	3	21,4%
Toplam	14	100,0%
Yardımcı kaynak kullanmama gerekçeleri	f	%
Bakanlık Tarafından Yasaklanmış Olması	3	14,3%
Ders kitabının yeterli olması	2	9,5%
5. sınıfta dil bilgisi konularının yoğun olmaması	1	4,8%
Velilere maddi yük getirmesi	1	4,8%
Toplam	21	33,3%

Yukarıdaki tabloda öğretmenlerin ders kitabı dışında kaynak kitap kullanmalarına ilişkin veriler açıklanmıştır. Öğretmenlerin 14'ü ders kitabı dışında kaynak kitap kullandıklarını ifade etmekteyken 7'si kaynak kitap kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Yardımcı kaynak kullanan öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö20: Çoktan seçmeli sorulara ders kitaplarında fazla yer verilmediği için bu konudaki pratikliği öğrencilerimin kazanmaları adına yardımcı kaynaklar kullanıyorum.

Ö4: Evet çünkü dil bilgisi etkinlikleri yeterli gelmiyor.

Yardımcı kaynak kitap kullanmayan öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ö5: Sözlük dışında bakanlıkça yasaklandığı için herhangi bir yardımcı kaynak kullanmıyorum.

Ö3: Kaynak kitap kullanımının ekstra yük olduğunu düşünüyorum. Velilere eziyet olduğunu düşünüyorum.

Yardımcı kitap kullanan katılımcılar, ders kitabının içeriğini ve dil bilgisi konularını yetersiz buldukları için ve öğrencilerin farklı soru tipleriyle karşılaşmalarını sağlamak adına kaynak kitap kullandıklarını belirtmişlerdir. Kaynak kitap kullanmadıklarını söyleyen öğretmenler ise bakanlığın kaynak kitapları yasaklaması, ders kitabını yeterli görmemeleri, dil bilgisi konularının 5. sınıfta yoğun olmaması ve velilere maddi bir yük getirmemesi için kaynak kitap kullanmadıklarını açıklamışlardır.

Tablo 4. Ders kitabının 2017 Türkçe Öğretim Programına Uygunluğu

Ders kitabının programa uygunluğu	f	%
Kısmen Uygun Bulanlar	10	47,6%
Uygun Bulanlar	8	38,1%
Uygun Bulmayanlar	3	14,3%
Toplam	21	100,0%
Programa Uygun Olmayan özellikler	f	%
Etkinliklerin kazanımlara ulaştırmadaki yetersizliği	7	63,6%
Metin Seçimi	2	18,2%
Seviyeye uygun olmaması	1	9,1%
Konuların dağınık ele alınması	1	9,1%
Toplam	11	100,0%

Öğretmenler, ders kitabındaki etkinliklerin öğretim programın hedeflediği kazanımlara ulaştırmada tamamen etkili olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle, katılımcıların 10'u ders kitabının programa kısmen uygun olduğunu söylerken 3'ü uygun olmadığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin 8'i ders kitabının programa uygun hazırlandığını düşünmektedir. Ders kitabının öğretim programına uygun olduğunu düşünen öğretmenler şu şekilde cevaplar vermiştir:

Ö15: Programa uygun olduğunu düşünüyorum. Etkinlikler kazanımlara uygun hazırlanmış.

Ö2: Evet, yeni müfredata uygun.

Ders kitabının programa kısmen uygun olduğunu düşünen öğretmenler, uygun olmadıklarını düşündükleri hususları belirterek cevaplamışlardır:

Ö7: Bazı etkinliklerin Türkçe öğretim programına uygun olmadığını düşünüyorum. Çünkü kazanımların bazılarının çok yetersiz ya da birbirinin tekrarı olması böyle düşünmeme sebep oluyor.

Ö3: Denenmiş ancak tam bir başarıdan söz etmek mümkün değil. Müfredat hala 5. Sınıfın ilköğretim değil de ortaokul olduğu konusunda ısrarcı. Bu da bazı çalışmalar da çocuklara ağır gelen ifadeler, soyut anlatımlar, bolca bilinmeyen sözcükler yığını elde etmemize sebep oluyor. Metinler gereksiz yere uzun tutulmuş, üstelik teknoloji çağında yaşıyoruz her kitabın çalışmalarının yanıtlarını internetten bulan çocuklar etkinliklere kafa bile yormuyor. Ancak bunun yanı sıra iyi yazarların şairlerin yazılarına yer verilmesini, hazırlık çalışmalarının ilham vermesini de faydalı buluyorum. Son olarak şunu da belirtmeliyim. İzleme-dinleme etkinlikleri için MEB'in Daha işlerlik kazanmış siteler oluşturması gerekiyor. Kitapta çalışması olan etkinliğe MEB üzerinden ulaşamamak çok ironik bir durum.

Kitabın uygun olmadığını düşünen öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

Ö16: Ders kitabının genel olarak hiçbir Türkçe öğretim programına uygun olduğunu düşünmüyorum. Şekil olarak değişiklik olsa da içerik olarak aynı sıradanlığı devam ettiriyor.

Ö4: Düşünmüyorum çünkü etkinlik sayıları yetersiz.

Öğretmenlerin görüşlerine göre; etkinliklerin kazanımlara ulaştırmadaki yetersizliği, metin seçimleri, seviyeye uygun olmaması ve konuların dağınık ele alınması kitabın Türkçe Öğretim Programına uygun olmayan özellikleridir.

Tablo 5. Görsel Düzen ve Tasarım Değerlendirilmesi

Görsel düzen ve tasarım değerlendirme	f	%
Uygun bulanlar	15	71,4%
Kısmen uygun bulanlar	5	23,8%
Uygun bulmayanlar	1	4,8%
Toplam	21	100,0%
Düzenleme önerileri	f	%
Kitabın daha ilgi çekici, renkli ve canlı olması	3	50,0%
Bazı okuma parçalarında paragraf düzeninin daha net sağlanması	1	16,7%
Gerçek fotoğraflar ve boyama etkinliklerine yer verilmesi	1	16,7%
Kitabın basımında yazmayı kolaylaştıran bir kâğıt kullanılması	1	16,7%
Toplam	6	100,0%

Tablo 5'te öğretmenlerin ders kitabı görsel ve tasarım ilkeleri açısından değerlendirmelerine ilişkin veriler özetlenmiştir. Buna göre; öğretmenlerin 15'inin görsel ve tasarım ilkeleri yönünden kitabı olumlu bulduklarını dile getirdikleri, 5 öğretmenin kısmen olumlu 1 kişinin de olumsuz görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenlerin kitabın görsel ve tasarım ilkeleri yönünden görüşleri şu şekildedir:

Ö2: Çok ama çok iyi.

Ö5: Görsellik ve tasarım yönünden öğrenciye hitap edecek şekilde hazırlanmış. Görsellerin dikkat çekici olması ve konuya uygunluğu gayet iyi.

Kısmen uygun bulan ve uygun bulmayan öğretmenler de görsel ve tasarım özelliklerine eleştiri getirmişlerdir:

Ö6: Görseller güzel ancak daha farklı olabilir resim yerine gerçek fotoğraflar ve boyama kısımları konulabilir.

Ö3: Yalnızca belli başlı birkaç sayfada çocuklar okumaya ne taraftan hangi paragraftan devam edeceğini çok anlayamıyor. Görseller başarılı ve renkli.

Ö16: Görseller hitap ettiği yaş grubuna göre cansız ve ilgi çekici değil.

Öğretmenlerin genel olarak kitabın görsel ve tasarım ilkeleriyle ilgili olumlu görüş dile getirdikleri, kitabın biçimsel özelliklerinin öğretmenler tarafından uygun bulunduğu görülmektedir. Ders kitabını görsel ve tasarım ilkeleri yönünden uygun bulmayan veya kısmen uygun bulan öğretmenlere göre ise kitabın öğrencilerin ilgisini çekecek biçimde daha renkli ve canlı tasarlanması gerekmektedir. Gerçek fotoğraflara yer verilmesi, bazı metinlerdeki paragraf düzenlemelerine dikkat edilmesi, öğrencilerin kitaba yazı yazarken yazmalarını kolaylaştıracak bir kâğıt kullanılması öğretmenlerin önerileri arasındadır.

Tablo 6. Hazırlık Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Hazırlık çalışmalarını faydalı bulanlar	f	%
Faydalı Bulanlar	15	71,4%
Kısmen faydalı bulanlar	6	28,6%
Toplam	21	100,0%
Hazırlık Çalışmalarını Faydalı Bulma Sebepleri	f	%
Amaca Hizmet Edecek Yeterlilikte	5	35,7%
Öğrencilerin Ön Bilgilerinin Harekete Geçirilerek Derse Hazır Hale Gelmelerinin Sağlanması	5	35,7%
Öğrencinin Araştırmaya Sevk Edilmesi	2	14,3%
Farklı Dil Becerilerinin Kullanılması	2	14,3%
Toplam	14	100,0%
Görülen eksiklikler	f	%
Hazırlık çalışmalarının yetersiz olması	3	50,0%
Bazı çalışmaların öğrencilerin ilgisini çekmemesi	2	33,3%
Bazı çalışmaların konuyla ilgisiz olması	1	16,7%
Toplam	6	100,0%

Tablo 6 incelendiğinde hazırlık çalışmalarını faydasız bulan katılımcı görüşü bulunmamakla birlikte, katılımcıların 6'sı bazı hazırlık çalışmalarının konuyla ilgisiz

olduğunu veya öğrencinin ilgisini çekmediğini görülmektedir. Öğretmenlerin hazırlık çalışmalarıyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

Ö14: *Evet. Öğrencilerin ön bilgilerini yoklamak ve derse hazırlıklı gelmeleri konusunda oldukça faydalı oluyor.*

Ö12: *Evet, çok faydalı öğrencilerin konuşmaları ve araştırmaları için fırsat sunuyor.*

Ö7: *Hazırlık çalışmalarını zaman zaman faydalı bulmuyorum. Çünkü bazı durumlarda hazırlık çalışmalarının öğrencilerin ilgisini çekmediği gibi motivasyonu da düşürdüğünü düşünüyorum.*

Kitabın hazırlık çalışmalarının öğretmenler tarafından başarılı bulunduğu ifade edilebilir. 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki hazırlık çalışmalarının; öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmesini sağladığı, öğrencileri derse hazır hale getirdiği ve onları araştırmaya sevk ettiği gibi sebeplerden dolayı hazırlık çalışmaları, öğretmenlerin çoğunluğu tarafından faydalı bulunmaktadır.

Tablo 7. *Metin Seçimleri Değerlendirilmesi*

Metinlerin değerlendirilmesi	f	%
Metin Seçimlerini Uygun Bulanlar	9	42,9%
Metin Seçimlerini Kısmen Uygun Bulanlar	6	28,6%
Metin Seçimlerini Uygun Bulmayanlar	6	28,6%
Toplam	21	100,0%
Metin seçimleriyle ilgili olumsuz görüşler	f	%
Farklı metin türlerine yer verilmemesi	4	28,6%
Edebi niteliği olmayan metinlere yer verilmesi	3	21,4%
Konu seçiminin uygun olmaması	2	14,3%
Metinlerin uzunluğu	2	14,3%
Metinlerin ilgi çekmemesi	1	7,1%
Tema ile metin uyumunun olmaması	1	7,1%
Toplam	14	100,0%

Öğretmenlerin 9'u metin seçimini uygun bulurken, 12'si metin seçimlerini ya kısmen uygun bulmuş ya da hiç uygun bulmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler farklı metin türlerine ve edebi metinlere yer verilmemesini eleştirdikleri gibi metinlerin uzunluğundan da bahsetmişlerdir. Diğer yandan; metinlerdeki konu seçimini uygun bulmayan, tema ile metin uyumu olmadığını ve metinlerin öğrencilerin ilgisini çekmediğini düşünen öğretmenler de vardır. Öğretmenlerin metin seçimleriyle ilgili cevapları aşağıda belirtilmiştir:

Ö21: *Metinleri beğeniyorum farklı yapıda metinlerin (Sarımsak Soslu Makarna) varlığı öğrencilerin bakış açılarını zenginleştiriyor.*

Ö18: *Hiç beğenmiyorum. Özensiz seçilmiş metinler misal Bilim ve Teknoloji ünitesinde "Sarımsak Soslu Makarna" metni var dolaylı yoldan teknolojiye bağlıyor çocukları.*

Ö6: *Metinler güzel ancak Doğu ve Batı yazarlarından daha farklı örnekler içerebilir. Öğretmenlerin metinlerin türü, uzunluğu, çeşitliliği, konu ve tema uyumu gibi farklı hususlardan kaynaklı olarak metin seçimlerinden memnun olmadıkları ifade edilebilir.*

Tablo 8. Öğrencilerin Ders Kitabını Algılama Biçimleri

Algılama ile ilgili görüşler	f	%
Öğrenciler kitabı zorunlu bir ders araç gereci ve ödev verme aracı olarak görüyorlar.	10	47,6%
Öğrencilerin kitabı seviyor ve kitaptan keyif alıyorlar.	6	28,6%
Kitabın yönergelerini karmaşık buluyorlar.	2	9,5%
Yazma etkinliklerine karşı isteksizler	2	9,5%
Ders kitabından ders işlemek istemiyorlar	1	4,8%
Toplam	21	100,0%

Öğretmenlerin 10'u öğrencilerin ders kitabını zorunlu bir ders araç gereci ve bir ödev verme aracı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ders kitabından keyif aldığını söyleyen 6 öğretmen vardır. Öğretmenlerin görüşlerine göre, genel olarak öğrencilerin ders kitabına yönelik olumlu tutumları olmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin bu konuda verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Ö11: 5. sınıfta MEB kitabını severek işlediler. Bu yıl yayın değişti, kitabı sıkıcı bir eziyet olarak görüyorlar.

Ö17: Ders kitabı öğrenciler tarafından öğretmenin onları denetleme mekanizması, ödev aracı olarak görülmektedir.

Ö8: Öğrenciler etkinliklerde verilen bilgileri yetersiz bulmaktalar. Etkinliklerin yönergelerinin karmaşık olduğunu düşünüyorlar. Soruyu okudukları halde nasıl yapılacak bu etkinlik diye soruyorlar.

Ö10: Yazma etkinlikleri için ayrılmış bölümlerin uzun olması ürkütüyor. Daha kısa farklı yazma etkinlikleri olmalı.

Ö1: "Kitaptan işlemeyelim öğretmenim, siz başka metinler okuyun." diyorlar.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğrencilerin kitabı zorunlu bir ders materyali ve ödev verme aracı olarak algıladıklarından bahsetmektedirler. Diğer yandan; öğretmenlerin bazıları, kitabın yönergelerini öğrencilerin karmaşık bulduğunu, özellikle yazma etkinliklerine karşı isteksiz olduğunu ve öğrencilerin ders kitabını işlemek istemediğini açıklamışlardır.

Tablo 9. Ders Kitabının Eski Ders Kitapları İle Karşılaştırılması

Olumlu görüşler	f	%
İçerik eski kitaplara göre daha iyi.	4	28,6%
Görsel unsurlar.	4	28,6%
Genel olarak daha iyi.	4	28,6%
Kâğıt kalitesi daha iyi.	2	14,3%
Toplam	14	100,0%
Olumsuz görüşler	f	%
İçerik özellikleri daha kötü	4	57,1%
Dil bilgisi etkinlikleri bakımından daha yetersiz.	2	28,6%
Kâğıt kalitesi daha kötü.	1	14,3%

	Toplam	7	100,0%
Nötr görüşler	f	%	
Genel olarak aynı	2	50,0%	
Çekimser	2	50,0%	
	Toplam	4	100,0%

Ders kitabının geçen yıllardaki 5. sınıf kitaplarıyla karşılaştırmasında; 14 öğretmen olumlu görüş bildirmişken 7 öğretmen olumsuz görüş ifade etmiş, 2 öğretmen kitabı önceki kitaplarla genel olarak aynı bulmuş, 2 öğretmen de çekimser kalmayı tercih etmiştir.

Öğretmenlerin bu karşılaştırmayla ilgili verdikleri cevaplar şu şekildedir:

- Ö20:** Yeni ders kitabı, önceki yıllarda kullandığımız ders kitaplarının çok üstünde bir kitaptır. Birçok alanda zenginleştirilmiş ve öğrenmeyi daha zevkli ve kalıcı hale getirmiştir. Önceki yıllarda kullandığımız kitaplar daha sıkıcı ve durağan kitaplardı.
- Ö16:** Kitabın olumlu anlamda bir önceki kitaba göre üzerinde daha fazla uğraşıldığı fikrindeyim fakat hala üzerinde fazlaca çalışılması gerektiğine inanıyorum.
- Ö15:** Görsel ve eğlenceli etkinlikler açısından daha zengin bir içeriğe sahip. Seçilen metinler, üzerinde konuşulabilir tartışılabilir olduğundan derste öğrenciyi aktif kılmaya yardımcı.

Olumlu görüş bildiren öğretmenler içerik, görsel unsurlar, kâğıt kalitesi ve genel özellikleriyle kitabın önceki yıllardaki kitaba göre daha iyi olduğunu düşünmektedirler. Olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise içerik özellikleri ve kâğıt kalitesinin önceki kitaplara göre daha kötü olduğunu ve dil bilgisi etkinlikleri bakımından kitabı daha yetersiz bulduklarını açıklamışlardır.

Tablo 10. Öğretmenlerin Ders Kitabında Yapmak İstedikleri Değişiklikler

Görüşler	f	%
Ders kitabını değiştirmek isteyenler	20	95,2%
Ders kitabını değiştirmek istemeyenler	1	4,8%
Toplam	21	100,0%
Metin seçimiyle ilgili görüşler	f	%
Metinlerde değişiklikler yapardım	5	45,5%
Edebiyat metinlerini arttırdım	4	36,4%
Öğrenci seviyesine uygun metinler seçerdim	2	18,2%
Toplam	11	100,0%
Etkinlikler ile ilgili görüşler	f	%
Dil bilgisi etkinliklerini sistemli şekilde kitaba yerleştirdim	3	27,3%
Öğrenciyi aktif kılacak etkinlikler hazırlardım	2	18,2%
Tema sonu değerlendirmeleri değiştirdim	2	18,2%
Etkinlikleri ayrıntılı hale getirdim	1	9,1%
Benzer etkinlikleri çıkartırdım	1	9,1%
Tür bilgisi etkinliklerini arttırdım	1	9,1%
Dil bilgisi etkinliklerini arttırdım	1	9,1%
Toplam	11	100,0%
Dil becerileri ile ilgili görüşler	f	%
Konuşma ve dinleme etkinliklerini arttırdım	1	14,3%
Okuma ve yazma etkinliklerini arttırdım	1	14,3%

Anlama ve yorumlama çalışmalarını arttırdım	1	14,3%
Yazma etkinliklerini basitten zora düzenledim	1	14,3%
Yazma çalışmalarının yönergelerini daha etkili hale getirdim	1	14,3%
Daha kısa yazma etkinlikleri düzenledim	1	14,3%
Dil becerileri etkinliklerini bütünleştirdim	1	14,3%
Toplam	7	100,0%
İçerik ve biçimle ilgili görüşler	f	%
Kitabın içeriğinde, günlük hayatla bağlantılı tema ve konulara daha çok yer verdim	2	40,0%
Görselleri daha ilgi çekici hale getirdim	2	40,0%
Kitapta öğrencilere not alabilecekleri daha çok alan bıraktım	1	20,0%
Toplam	5	100,0%

Tablo 10 incelendiğinde katılımcılardan 1 kişi hariç, öğretmenlerin tamamının ders kitabında değişiklik yapmak istediği görülmektedir. Diğer yandan; 11 öğretmen metin seçimlerinde değişiklik yapmak istediğini dile getirmişlerdir. Edebiyat metnlerinin artırılması ve metinlerin öğrenci seviyesine uygun seçilmesi öğretmenlerin metinlerde yapmak istedikleri değişikliklerdendir. Dil bilgisi etkinliklerini daha sistemli bir şekilde kitaba yerleştirmek, öğrenciyi aktif kılacak etkinlikler hazırlamak, tema sonu değerlendirmeleri geliştirmek, benzer etkinlikleri azaltarak etkinlikleri ayrıntılı hale getirmek, tür bilgisi ve dil bilgisi etkinliklerini arttırmak; etkinliklerde değişiklik yapmak isteyen öğretmenlerin talepleri arasındadır. Temel dil becerileriyle ilgili yapılmak istenen değişiklikler ağırlıklı olarak yazma etkinlikleriyle ilgilidir; öğretmenler yazma etkinliklerinin daha kısa olmasını, yazma etkinliklerindeki yönergelerin daha anlaşılır hâle getirilmesini, yazma etkinliklerinin artırılmasını ve basitten zora düzenlenmesini istemişlerdir. İçerik ve biçim yönünden de cevapların görsel unsurları ilgi çekici hale getirme ve güncel hayat ile ders kitabının ilişkilendirilmesi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Öğretmenlerin bu konuyla ilgili verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Ö8: Yazma etkinliklerindeki yönergeleri daha etkili yapardım. Daha çok şiire yer verirdim ama nitelikli şiirlere. Çok zaman alan ve bir şey kazandırmayan etkinliklerden ziyade eğlenerek öğreten etkinliklere yer verirdim. Doğa ve bilim temasındaki metinleri tamamen değiştirdim.

Ö10: Dil bilgisi konularının bütünlüğünü bozmadan arka arkaya kitaba yerleştirdim. Daha kısa yazma etkinlikleri düzenledim. Metne ait (özellikle anlama ve yorumlamaya dayalı) çalışmaları artırırdım.

Ö19: Biraz daha dil bilgisi etkinliği katardım. Bazı metinler seviyelerini zorluyor mesela köy çocukları anlamakta zorlanıyor bazı metinleri.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ders kitabında değişiklik yapmak istediği görülmektedir. Öğretmenlerin ders kitabında değişiklik yapmak istedikleri alanlar; metinler, etkinlikler, dil becerileriyle ilgili çalışmalar, içerik ve biçimle ilgili özellikler gibi farklı konular üzerinedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe öğretmenlerinin 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabı hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada; ders kitabının kullanım sıklığı, yardımcı kaynak kullanımı, 2017 Türkçe Öğretim programına uygunluğu, kitabın görsel ve tasarım ilkeleri, hazırlık çalışmaları, metin seçimleri, öğrencilerin ders

kitabını algılama biçimleri, kitabın önceki yıllardaki 5.sınıf kitaplarıyla karşılaştırılması ve kitapta öğretmenlerin değiştirmek istediği unsurlara ilişkin sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın sonucunda, ders kitabını kullanma sıklığınız sorusuna her zaman ve genellikle cevaplarını veren toplam %81,9 (f=17) öğretmenin olması, öğretmenlerin genellikle ders kitabını kullanarak Türkçe derslerini yürüttüklerini ve ders kitabını birincil materyal olarak algıladıklarını ortaya koymuştur. Bu sonuç; Kaya (2006) Yalınkılıç (2014) ve Özdemir'in (2019) vurguladığı gelişen teknolojiye rağmen ders kitaplarının önemini koruduğu ve hâlâ birincil materyal olarak kullanıldığı fikriyle örtüşmektedir.

Öğretmenlerin yardımcı kaynak kullanımına ilişkin verdikleri yanıtlara göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin %66,7'si (f=14) ders kitabının dışında kaynak kitap kullandıklarını açıklamışlardır. Kaynak kitap kullanan öğretmenler ders kitabının içeriğini ve dil bilgisi konularını yetersiz buldukları ve öğrencilere farklı soru tipleri ve etkinlikler sunabilmek adına kaynak kitap kullandıklarını açıklamışlardır. Kaynak kitap kullanmayı tercih etmeyen öğretmenler ise bakanlık tarafından yasaklığı olduğu, ders kitabının yeterli olduğu düşüncesi, 5. sınıfta dil bilgisi konularının yoğun olmaması ve velilere maddi yük getirmemek adına kaynak kitap kullanmadıklarını açıklamışlardır. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin genelinin kaynak kitaba ihtiyaç duyduğu görülmekte ve dil bilgisi konuları kaynak kitap kullanma kararını etkileyen unsurlardan biri olmaktadır. Diğer bir deyişle; dil bilgisi kazanımlarında ders kitabının etkili olmadığını düşünen öğretmenler, dil bilgisi konuları yoğunlaştıkça kaynak kitap arayışına gitmektedirler denilebilir. Gedik, Pesen ve Tekin'in (2016) araştırmasında da öğretmenlerin ders kitabını merkezi sınavlara hazırlama hususunda ve dil bilgisi konusunda eksik buldukları için kaynak kitap kullandıklarını ifade etmeleri araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Öğretmenlerin %38,1'i (f=8) ders kitabının programa uygun hazırlandığını düşünürken, %47,6'sı (f=10) kısmen uygun, %14,3'ü (f=3) ise etkinliklerin kazanımlara ulaştırmadaki yetersizliği, metin seçimi, seviyeye uygun olmaması, konuların dağınık ele alınması sebepleriyle uygun bulmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, program ve ders kitabı uyumu açısından öğretmenlerin görüşlerine göre eksikliklerin var olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Sonuçlar, Arslan ve Engin (2019) tarafından aynı kitap hakkında yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir, söz konusu çalışmada öğretmenler etkinliklerin kazanımlarla uyumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %71,4'ü (f=15) görsel düzen ve tasarım bakımından kitabı uygun bulmuşken %23,8'i (f=5) kısmen uygun, %4,8'i (f=1) ise uygun olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin kitabı görsel düzen ve tasarım açısından olumlu değerlendirdikleri söylenebilir. Diğer yandan; kitabın daha ilgi çekici, renkli ve canlı olması, bazı metinlerde paragraf düzenin sağlanması, gerçek fotoğraf ve boyama etkinliklerine yer verilmesi, yazımı kolaylaştıran bir kâğıt kullanılması öğretmenlerin kitabın biçimsel özellikleri açısından önerdikleri unsurlardandır. Kılıç ve Seven'e (2007) göre, ders kitabı bütün öğeleriyle öğretimin hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçladığından kitabı oluşturan tüm öğelerin bir bütünlük içinde çalışması gerekir. Bu bütünlük de iyi bir tasarımı gerektirir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin kitabın görsel düzen ve tasarım özelliklerini uygun bulmaları olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir.

Kitapta yer alan hazırlık çalışmalarını öğretmenlerin 71,4'ü (f=15) faydalı bulmuşken, %28,6'sı (f=6) kısmen faydalı bulduklarını belirtmişlerdir. Hazırlık çalışmalarıyla ilgili tamamen olumsuz bir görüşün olmaması kitabın bir diğer olumlu özelliği olarak nitelendirilebilir. Ön bilgileri harekete geçirmeyi sağlaması, amaca uygunluğu, öğrenciyi araştırmaya sevk etmesi ve farklı dil becerilerinin kullanımını sağlaması bakımından

hazırlık çalışmaları faydalı olarak nitelendirilmişse de hazırlık çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünen (f=3) öğretmenler de bulunmaktadır.

Araştırmanın diğer sonuçları öğretmenlerin ders kitabındaki metinleri değerlendirmelerine ilişkindir. Öğretmenlerin %42,9'u (f=9) metin seçimlerini uygun bulurken, %28,6'sı (f=6) metin seçimlerini kısmen uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin %28,6'sı (f=6) metin seçimlerini uygun bulmadıklarını açıklamışlardır. Demirel ve Kırlioğlu (2019, s.4) ders kitabında içerik kadar metin seçiminin de önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Murat-Nuhoglu (2008) Türkçe dersinin en temel malzemesinin metin olduğunu ifade eder. Sonuçlar bu açıdan değerlendirildiğinde öğretmenlerin metin seçimleriyle ilgili uygun bulmadıkları hususların fazlalığı, kitabın olumsuz bir özelliği olarak nitelendirilebilir. Kitapta farklı metin türlerine yer verilmemesi, edebi niteliği olmayan metinlere yer verilmesi, konu seçiminin uygun olmaması, metinlerin uzunluğu ve ilgi çekmemesi, tema ile metin uyumunun olmaması öğretmenlerin metin seçimleri hakkında olumsuz buldukları özelliklerdendir. Türkben'in (2018) 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri, metinsellik ölçütleri açısından incelediği çalışmasında, bazı metinlerin metinsellik ölçütleriyle uyumlu olmadığını ve iki metin hariç çocukların düzeyine uygun metin olmadığını belirtmesi öğretmenlerin görüşleriyle örtüşmektedir. Çiftçi ve Uzunyol'un (2019) öğretmenlerin görüşlerini alarak yürüttükleri çalışmalarında ise ders kitaplarındaki metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını belirlemesi araştırmanın sonuçlarıyla ve Türkben'in (2018) çalışmasıyla örtüşmektedir. Solak ve Yaylı (2009); Türkçe ders kitaplarında metin türlerine dengeli bir şekilde yer verilmemesi, önemli türlerin kitaplarda bulunmaması, öğrenci seviyesinin dikkate alınmaması, gerçek hayatın kitaplara yansıtılamaması, metinlerin çok uzun oluşu ve metinler arası okumaya önem verilmemesini, metin seçimlerinde karşılaşılan başlıca sorunlar olarak değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmenin de araştırma sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Kaya ve Kardaş'ın (2019) Türkçe öğretmenleri ve Türkçe öğretmen adaylarıyla yürüttükleri çalışmada da katılımcıların metinleri uzun bulmaları, metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını ve öğrenciler için ilgi çekici olmadığını ifade etmeleri araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Mentese'nin (2013) yürüttüğü bir diğer çalışmada öğretmenler ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin ilgisini çekmediğini açıklamıştır. Farklı zamanlarda, farklı kitaplar üzerine yapılmış bu araştırmaların sonuçları, metin seçimleri açısından öğretmenlerin beklentilerinin henüz karşılanmadığına işaret etmektedir. Diğer yandan Bozlak (2018), araştırmaya konu olan ders kitabındaki hikâye edici metinler ile bir önceki yılın ders kitabındaki hikâye edici metinleri okunabilirlik düzeyi bakımından karşılaştırmıştır ve çalışmasının sonucunda 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâye edici metinlerin geçen yıla göre daha okunabilir olduğunu tespit etmiştir. Tüm bunlardan yola çıkılarak, metin seçimlerinin geçen yıldaki kitaplara göre daha başarılı olduğu ama henüz istenen seviyeye ulaşamadığı ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında öğretmenlere öğrencilerin ders kitaplarını nasıl algıladıkları sorulduğunda öğretmenlerin %47,6'sı (f=10) öğrencilerin kitabı zorunlu bir ders araç gereci ve bir ödev verme aracı olarak algıladıklarını açıklamışlardır. Etkili bir dil öğretimi için öğrencilerin derse karşı ve dersin temel materyali olan ders kitabına karşı olumlu tutum geliştirmeleri önemlidir, fakat öğretmenlerin görüşlerine göre bu oran oldukça düşüktür. Öğretmenlerin %28,6'sı (f=6) öğrencilerin kitaba yönelik olumlu tutumlarını olduğunu belirtmişler, %9,5'i (f=2) öğrencilerin kitaptaki yönergeleri karmaşık bulduğundan bahsederken %9,5'i (f=2) özellikle yazma etkinliklerine karşı öğrencilerin isteksiz olduğuna değinmişlerdir. Öğrencilerin ders kitabından ders işlemek istemediğini açıklayan sadece bir öğretmen bulunmakla birlikte, genel olarak öğretmenlere göre öğrencilerin ders kitabına

karşı olumlu tutumlarının olmaması Türkçe dersinin yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek bir unsur olarak görülebilir.

Öğretmenlerden incelenen ders kitabını önceki yıllarda kullanılan 5. sınıf ders kitaplarıyla karşılaştırmaları istendiğinde; öğretmenlerin büyük bir bölümü (f=14) içeriği, görsel unsurları, genel özellikleri ve kâğıt kalitesi açısından önceki kitaplara göre daha iyi bulduklarını açıklamışlardır. Öğretmenlerin bir kısmı ise (f=7) içerik özellikleri, dil bilgisi etkinlikleri ve kâğıt kalitesi bakımından daha kötü buldukları belirtmişlerdir. Az sayıda da olsa genel olarak aynı bulan (f=2) ve çekimser kalmayı tercih eden (f=2) öğretmenler de mevcuttur. Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak 2017-2018 eğitim- öğretim yılında kullanılan 5. sınıf ders kitabının diğer yıllara göre kâğıt kalitesi, içerik, görsel unsurlar ve genel özellikleriyle daha iyi olduğu ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında öğretmenlere ders kitabında değişiklik yapmak isteyip istemedikleri sorulmuş ve öğretmenlerin %95,2'si (f=20) ders kitabında değişiklik yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin; metinler, etkinlikler, dil becerileri, içerik ve biçim gibi farklı konularda değişiklik yapmak istedikleri gözlenmiştir. Araştırmanın bu sorusuna verilen cevaplar ayrıntılı incelendiğinde metinlerde yapılmak istenen değişiklikler öğretmenlerin metin seçimlerini değerlendirmesinde ortaya çıkan sonuçlarla örtüşmekte ve genel olarak metin seçimlerinden memnun olmadıklarını göstermektedir. Etkinliklere ilişkin değişikliklerde ise yazma becerisine yönelik etkinliklerin tekrar düzenlenme isteği dikkat çekmektedir. Ayrıca dil bilgisi etkinliklerinin arttırılmak istenmesi ve sistemli şekilde kitaba yerleştirilmek istenmesi öğretmenlerin kaynak kitaba dil bilgisi konularını yetersiz bulmaları nedeniyle başvurmalarıyla örtüşmektedir. Yapılan benzer çalışmalarda da (Arslan ve Engin, 2019; Gedik, Pesen ve Tekin, 2016; Menteşe, 2013) öğretmenlerin ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerini yetersiz buldukları görüşü hâkimdir. Kanat'ın (2016) Türkçe ders kitaplarını incelediği çalışmasında, Türkçe ders kitaplarında metin seçimlerinde işlenen dil bilgisi konularına örnekler içermediğini belirtmesi öğretmenlerin metin ve dil bilgisi hususlarında ders kitaplarını neden yetersiz bulduğunu açıklayabilir.

5. sınıf MEB yayınlarına ait Türkçe ders kitabına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği bu çalışmada ortaya çıkan olumlu ve olumsuz görüşlere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Türkçe Dersi 5.Sınıf Ders Kitabı Hakkındaki Görüşleri

Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler
Kitabın görsel ve tasarım ilkelerinin öğrencinin ilgisini çekecek düzeyde olması	Farklı metin türlerine ve edebi metinlere yeteri kadar yer verilmemesi
Kâğıt kalitesi	Yazma etkinliklerinin basitten zora sıralanmaması ve yönergelerinin öğrenciler tarafından anlaşılmaması
Önceki 5.sınıf Türkçe kitaplarına göre biçim yönünden daha başarılı bulunması	Dil bilgisi etkinliklerinin dağınık ve az olması
Önceki 5.sınıf Türkçe kitaplarına göre genel özellikleriyle daha başarılı bulunması	Etkinliklerin programın kazanımlarına ulaştırmadaki yetersizliği
Hazırlık çalışmalarının öğrencileri derse hazırlamadaki başarısı	Öğrencilerin ders kitabını zorunlu bir ders aracı olarak algılaması

Özetle, araştırma; öğretmenlerin görüşlerine göre 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki hazırlık çalışmalarının öğrencileri derse hazırlamadaki başarısı, kitabın görsel ve tasarım ilkelerinin öğrencinin ilgisini çekmesi ve geçen yıllara göre hazırlanmış kitaplara göre daha başarılı

bulunması olumlu görüşlerini ortaya çıkmıştır. Fakat farklı metin seçimlerine yer verilmemesi, etkinliklerin programdaki kazanımlara ulaştırmadaki yetersizliği, dil bilgisi etkinliklerinin az olması ve dağınık şekilde kitaba yerleştirilmesi, ayrıca öğrencilerin kitabı zorunlu bir ders araç- gerecinden öte algılayamamaları ortaya çıkan olumsuz görüşlerdir. Öğretmenlerin ders kitabını hemen hemen her derste kullandıklarını söylemelerine rağmen dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği, ders kitabının tek başına yetmediği düşüncesi ve farklı soru tipleriyle öğrencileri karşılaştırmak adına kaynak kitap kullandıkları belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin bakanlıkça yasaklanmış olan kaynak kitaplara yönelmemeleri için ders kitaplarının ihtiyaçlar doğrultusunda tekrar şekillendirilmesi gerektiği söylenebilir.

2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılan ve sonraki yıllarda da güncellemelerle kullanılmaya devam edilen 5. sınıf Türkçe ders kitabının, diğer yıllara göre daha iyi olduğunun düşünülmesi olumlu gelişmelerdendir. 5. sınıf Türkçe ders kitabı daha iyi arama çabasının bir ürünü olmakla birlikte kitapta birtakım eksiklikler olduğu ifade edilebilir. Araştırmanın sonucuna göre; öğretmenlerin kaynak kitap kullanımlarını azaltmak için dil bilgisi etkinliklerinin artırılması ve düzenlenmesi, soru tiplerinin çeşitlendirilmesi önerilebilir. Diğer yandan Türkçe dersinin ana malzemesi olan metinlerin daha özenli seçilmesi, öğrencilerde okumaya karşı ilgi duyulmasını sağlayacağı gibi öğretim programında da belirtilen eleştirel okuma hedefine bir adım daha yaklaşılmaması sağlayabilir. Etkinliklerin kazanımlarla daha uyumlu hale getirilmesi de öğretim programının hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıracakı söylenebilir.

Sonuç olarak; Herlanda (2014)'nın da vurguladığı gibi her öğrenci ve her öğretmene uygun ideal bir ders kitabı olmadığı unutulmamalı, incelemeye konu olan 5. sınıf Türkçe ders kitabının olumlu özellikleri korunarak uygulamada karşılaşılan ve öğretmenler tarafından belirtilen olumsuz özelliklerin değiştirilmesinin, etkili bir Türkçe öğretimi için olumlu sonuçlar doğuracağı ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Arı, G. (2016). Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı sözlü iletişim öğrenme alanındaki kazanımlara eleştirel bir bakış. *Sakarya Üniversitesi Journal of Education*, 6(2), s. 235- 253.
- Arslan, A. ve Engin, A.O. (2019). 5.sınıf Türkçe ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 67-94.
- Atmaca Ertok, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, s.318-328.
- Aytan, T. ve Güneş, G. (2017). 2017 Türkçe Öğretim Programına göre hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin temaları ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), s. 256- 275.
- Bozlak, Ü.G. (2018). 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim ve öğretim yıllarında 5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Uzun-Çetinkaya Formülü İle Okunabilirlik Düzeyleri. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 14(6), 209-234. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.357526>
- Çiftçi, Ö. ve Uzunyol, C. (2019). Öğretmen görüşlerine göre Türkçe öğretiminde karşılaşılan problemlerin kaynakları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 825-840.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğretim ilke yöntemleri ve öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. Ve Kiroğlu, K. (2019). Eğitim ve ders kitapları. Ö.Demirel, K.Kırhoğlu (Ed.), *Ders kitabı incelemesi* içinde (3.baskı) (1-11). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Gedik, M., Pesen, A. ve Tekin, B. (2016). Türkçe ders kitaplarına yönelik Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini belirleme çalışması -Siirt ili örneği- . *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 667-687.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Herlinda, R. (2014). *The use of textbook in teaching and learning process*. The 61 TEFLIN International Conference, UNS Solo.
<https://pdfs.semanticscholar.org/bbb2/76b93aa1dcfe4b5648a90ddf098b32cddb0e2.pdf>
Erişim Tarihi 07.07.2020
- Kanat, A. (2016). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında metinlerin dil bilgisi konularıyla ilişkisi üzerine inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi, 2.baskı.
- Kaya, M. ve Kardaş, M.N. (2019). Türkçe öğretmenleri ile Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitabındaki metinlerle ilgili görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 323-342.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2007). *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (6.baskı). Ankara: PegemA yayıncılık.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- Kurt, B. (2018). *Ana dili eğitiminde kullanılan ders kitapları üzerine bir karşılaştırma: Türkiye ve Macaristan Örneği*. Anadolu I. Uluslararası Multidisipliner çalışmalar kongresi.
https://www.researchgate.net/publication/340096364_ANA_DILI_EGITIMINDE_KULLANILAN_DERS_KITAPLARI_UZERINE_BIR_KARSILASTIRMA_TURKIYE_VE_MACARISTAN_ORNEGI Erişim Tarihi 09.07.2020
- Menteşe, H. (2013). *Türkçe dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Aydın ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Murat-Nuhoğlu, M. (2008). *Türkçe öğretiminde materyal tasarım*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Solak, M. ve Yaylı, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Sülükçü, Y. (2018). *Ders kitapları incelemesinde karşılaşılan problemler ve incelemenin iyileştirilmesi hususunda bazı öneriler*. Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu.
https://www.researchgate.net/publication/329886105_Ders_Kitapları_Incelemesinde_Karsilasilan_Problemler_ve_Incelemenin_Iyilestirilmesi_Hususunda_Bazi_Oneriler PROBLEMS ENCOUNTERED DURING THE EXAMINATION OF TEXTBOOKS AND SOME SUGGESTIONS FOR IMPROVING Erişim Tarihi 10.07.2020
- Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 6(4), 961-986.
- Yalınkılıç, K. (2014). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* (3.baskı) içinde (1-20). Ankara: PegemA yayıncılık.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Ders Kitabı

Haykır, H. A. vd. (2017). Ortaokul Türkçe Ders Kitabı. Ankara: MEB Yayınları.